

Handreiking Huisregels

December 2020

1

Inleiding

1. Inleiding

In een gebouw waar mensen samen wonen, samen werken of samen zorg ontvangen, gelden regels die eraan bijdragen dat alles goed verloopt. Dit zijn huisregels. Huisregels zijn bijvoorbeeld van toepassing in winkels, in horeca-aangelegenheden en in theaters.

Ook zorgorganisaties stellen huisregels op, hierin wordt bijvoorbeeld geregeld wanneer bezoek welkom is, of huisdieren toegestaan zijn en kan het gebruik van elektronica (zoals een smartphone) geregeld worden. In de huisregels vindt de woon- en zorgvisie van een zorgorganisatie haar weerslag. Huisregels kunnen van toepassing zijn op cliënten, medewerkers en / of bezoekers. Huisregels worden afgestemd op degenen op wie zij van toepassing zijn en kunnen daarom per locatie, afdeling of groep verschillen.

In de praktijk worden huisregels niet altijd als zodanig aangeduid, ook andere benamingen zijn mogelijk. Soms ontbreken huisregels geheel, vaak gelden dan feitelijk wel ongeschreven regels. Om misverstanden te voorkomen, verdient het aanbeveling om huisregels op papier te zetten.

2

Huisregels in het algemeen

2.1 Huisregels en de cliëntenraad

Huisregels zijn van toepassing op alle cliënten of bezoekers die zich bevinden in de desbetreffende locatie, afdeling of groep, ongeacht of zij zich in een algemene ruimte of een privéruimte bevinden. In de huisregels kan wel onderscheid gemaakt worden tussen regels die in een algemene ruimte van toepassing zijn en regels die in een privéruimte van toepassing zijn.

De huisregels zijn niet gebaseerd op individuele afspraken. Om te voorkomen dat huisregels eenzijdig worden opgesteld vanuit het perspectief van de zorgorganisatie, geeft de Wmcz 2018 de cliëntenraad een belangrijke rol bij de vaststelling van huisregels. Huisregels zijn 'voor cliënten geldende regelingen' (artikel 8, lid 1, onderdeel a, Wmcz 2018). Besluiten daarover vallen onder het instemmingsrecht van de cliëntenraad. Stemt de cliëntenraad niet in met de huisregels, dan kunnen deze alleen worden vastgesteld als de commissie van vertrouwenslieden daar toestemming voor geeft. De commissie van vertrouwenslieden toetst dan of het standpunt van de cliëntenraad onredelijk is. Is dat niet het geval, dan geeft de commissie alleen toestemming als de zorgorganisatie zwaarwegende redenen heeft om de huisregels vast te stellen ondanks dat de cliëntenraad daar niet mee instemt.

2.2 Overtreding van de huisregels

Huisregels zijn niet vrijblijvend. Als iemand zich niet aan de huisregels houdt, kan hij daarop aangesproken worden en kunnen daar ook consequenties aan verbonden worden. Bezoekers kan bijvoorbeeld enige tijd de toegang tot de locatie worden ontzegd. Welke consequentie aan overtreding van een huisregel wordt verbonden en wie daarover beslist, kan in de huisregels worden geregeld.

2.3 Verhouding met andere informatiebronnen

Onderwerpen die in de huisregels geregeld worden, kunnen ook aan de orde komen in folders of informatieboekjes voor cliënten of in de algemene voorwaarden. Om misverstanden te voorkomen, moet de inhoud van de huisregels afgestemd worden met deze andere informatiebronnen.

Het verschil tussen de huisregels en een informatieboekje is dat cliënten en bezoekers erop kunnen worden aangesproken als zij zich niet houden aan de huisregels. Het informatieboekje bevat zelf geen regels, maar geeft informatie, onder meer over de geldende huisregels.

Het verschil tussen de huisregels en de algemene voorwaarden is dat de algemene voorwaarden alleen van toepassing zijn op degenen met wie de zorgorganisatie een overeenkomst heeft gesloten. De huisregels zijn op iedereen van toepassing die in een bepaalde locatie verblijft of daar op bezoek gaat. Huisregels kunnen bovendien per afdeling verschillen, terwijl algemene voorwaarden doorgaans van toepassing zijn ongeacht in welke afdeling of locatie een cliënt verblijft.

2.4 Informatie over huisregels

Cliënten en bezoekers kunnen zich alleen aan huisregels houden als zij weten dat de huisregels bestaan en er kennis van kunnen nemen. Zorgorganisaties kunnen bijvoorbeeld de huisregels op hun website plaatsen. Cliënten die op zoek zijn naar een zorgaanbieder kunnen de inhoud van de huisregels dan betrekken bij hun keuze tussen verschillende zorgaanbieders. In aanvulling op publicatie op de website, kunnen de huisregels ook aan cliënten worden overhandigd.

3

Huisregels en de Wet zorg en dwang

3.1 Alleen huisregels die nodig zijn voor de veiligheid of de ordelijke gang van zaken

Normaal gesproken kan een cliënt, als hij het niet eens is met de huisregels, kiezen voor een andere locatie of een andere zorgaanbieder waar huisregels gelden waarmee hij het wel eens is. Cliënten die gedwongen worden opgenomen, hebben minder keuzemogelijkheden, daarom voorziet de Wzd in een bepaling die de inhoud van de huisregels van locaties waar cliënten gedwongen kunnen worden opgenomen (accommodaties), beperkt tot datgene wat nodig is voor een ordelijke gang van zaken in de accommodatie of voor de veiligheid (artikel 45 Wzd).

De begrippen 'ordelijke gang van zaken' en 'veiligheid' zijn niet scherp afgebakend. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat onder regels die nodig zijn voor een ordelijke gang van zaken bijvoorbeeld ook regels worden begrepen die het gewenste pedagogische klimaat bevorderen. Regels met betrekking tot het uiten van een culturele of religieuze identiteit kunnen eveneens in de huisregels worden opgenomen. Als voorbeelden van mogelijke huisregels worden in de wetsgeschiedenis genoemd: een verbod op het gebruik van drugs, een verbod om na 21.00 uur bezoek te ontvangen, een verbod op overlast door muziek te hard af te spelen en een verbod om bepaalde voorwerpen mee te nemen in de accommodatie. VWS noemt ook het 's nachts sluiten van de voordeur als een voorbeeld van een huisregel.

Dat alleen geregeld mag worden wat nodig is, houdt een beperking in. Huisregels moeten niet doorschieten naar betutteling of te risicomidgend zijn. Doel (bevorderen van veiligheid en ordelijke gang van zaken) en middel (het stellen van een regel) moeten proportioneel zijn, dus in een redelijke verhouding tot elkaar staan.

De bepalingen uit de Wzd over huisregels verschillen niet van de bepalingen over huisregels waarin de Bopz voorzag. Huisregels die voldeden aan de eisen die de Bopz daaraan stelde, voldoen dus ook aan de Wzd.

3.2 Overhandigen huisregels

De Wzd bepaalt dat de huisregels van een accommodatie zo spoedig mogelijk na opname aan de cliënt en diens vertegenwoordiger overhandigd worden en mondeling worden toegelicht (artikel 45 Wzd).

Op deze manier wordt gewaarborgd dat de cliënt en zijn vertegenwoordiger op de hoogte zijn van de regels die binnen de accommodatie gelden.

3.3 Huisregels, vrijheidsbeperking en onvrijwillige zorg

Huisregels beperken iemands mogelijkheden om te doen en laten wat hij wil. In die zin beperken huisregels, net als andere regels, iemands vrijheid. Huisregels zijn echter geen vorm van onvrijwillige zorg. Besluiten over onvrijwillige zorgverlening worden altijd genomen ten aanzien van een individuele cliënt. Huisregels zijn daarentegen van toepassing op alle cliënten die in de betreffende locatie, afdeling of groep verblijven.

Dat een cliënt andere cliënten geen overlast mag bezorgen door 's avonds muziek te maken, houdt een beperking in voor cliënten die 's avonds nog lang naar muziek luisteren, liefst op vol volume. Ook als een cliënt het hier niet mee eens is, is echter geen sprake van onvrijwillige zorgverlening, het betreft immers een huisregel die geldt voor alle cliënten.

4

Onderwerpen die in de
huisregels aan de
orde kunnen
komen

4.1 Algemeen

In dit hoofdstuk komen onderwerpen aan de orde die in de huisregels opgenomen kunnen worden. Of een onderwerp in de huisregels wordt opgenomen en zo ja, wat dan over dit onderwerp geregeld kan worden, hangt af van de cliënten voor wie de huisregels worden opgesteld. In huisregels voor de dagopvang voor ouderen zullen andere dingen geregeld zijn dan in de huisregels voor een zorgboerderij waar jongeren met een verstandelijke beperking werkzaam zijn. Voor een forensische afdeling gelden andere huisregels dan voor de pg-afdeling.

Het verdient aanbeveling om terughoudend te zijn bij het opstellen van huisregels en daarin geen onnodig beperkende of betuttelende regels op te nemen. Gaat het om huisregels die gelden voor locaties waar cliënten gedwongen kunnen worden opgenomen (accommodaties), dan moet steeds getoetst worden of een huisregel nodig is voor een ordelijke gang van zaken of voor de veiligheid in de accommodatie.

4.2 Omgangsvormen

In huisregels kan een algemene gedragscode worden geformuleerd, die bijvoorbeeld inhoudt dat cliënten en bezoekers op een respectvolle wijze omgaan met elkaar en met de medewerkers en vrijwilligers die in de locatie werkzaam zijn.

4.3 Slaap- en rusttijden

In de huisregels kan geregeld worden wat de slaap- en rusttijden zijn. De strekking hiervan is niet zozeer dat iedereen op die tijden moet slapen of rusten, maar dat cliënten elkaar dan gelegenheid moeten geven om te slapen of rusten en dus bijvoorbeeld geen herrie maken.

4.4 Etenstijden

In de huisregels kan geregeld worden wat de etenstijden zijn. Als dit alleen informatief bedoeld is, kan ook volstaan worden met vermelding in een cliëntenfolder.

4.5 Post

In de huisregels kan beschreven worden hoe cliënten post kunnen verzenden en hoe voor cliënten bestemde post bij hen terecht komt. Opname in de huisregels is echter niet noodzakelijk. Het betreft een beschrijving van de gang van zaken die ook goed past in de algemene cliëntenfolder.

4.6 Bezoektijden

Bezoektijden kunnen in de huisregels worden opgenomen. Eventueel kan ook geregeld worden waar het bezoek ontvangen kan worden en kan het aantal bezoekers beperkt worden.

4.7 Huisdieren

In de huisregels kan geregeld worden of cliënten huisdieren mogen hebben en of bezoekers bijvoorbeeld een hond mee mogen nemen.

In plaats van een algemene bepaling op grond waarvan huisdieren toegestaan of verboden worden, kan ook worden bepaald dat huisdieren welkom zijn onder voorwaarde dat toestemming is verkregen voor het houden van het huisdier.

4.8 Roken / dampen

De Tabaks- en rookwarenwet verplicht zorgaanbieders om een rookverbod in te stellen in gebouwen waar zorg wordt verleend. Sinds 1 juli 2020 houdt het rookverbod niet alleen een verbod in om tabaksproducten te roken, maar ook om tabaksproducten op een andere manier te consumeren (pruimen / snuiven) en om de damp van elektronische sigaretten of elektronische sigaretten zonder nicotine te consumeren (dampen).

In het Tabaks- en rookwarenbesluit worden drie uitzonderingen gemaakt op de verplichting om een rookverbod in te stellen. Het is niet verplicht om een rookverbod in te stellen in:

- a. privéruimten van cliënten;
- b. specifieke rookruimten;
- c. de open lucht.

Daarnaast biedt het Tabaks- en rookwarenbesluit zorgaanbieders in onder meer de ouderenzorg en gehandicaptenzorg de mogelijkheid om 'wachtruimten, kantines, recreatie- of soortgelijke ruimten' uit te zonderen van het rookverbod. Hiervoor gelden als voorwaarden dat meerdere van dergelijke ruimten beschikbaar zijn en dat ten hoogste de helft van deze ruimten wordt uitgezonderd van het rookverbod.

In de huisregels kan geregeld worden waar het rookverbod geldt en waar niet. Het rookverbod kan ook worden ingesteld voor plaatsen in de open lucht (bijvoorbeeld bij de ingang van een locatie of op een terras).

4.9 Toegang algemene ruimten

In de huisregels kan worden geregeld welke ruimten binnen een locatie toegankelijk zijn voor cliënten en bezoekers. Cliënten hebben bijvoorbeeld geen toegang tot ruimten die voor medewerkers bestemd zijn of privéruimten van andere cliënten, tenzij de medewerker of cliënt toestemming heeft gegeven om binnen te komen.

De Wzd biedt de mogelijkheid om, in afwijking van de regeling uit de huisregels, een individuele cliënt de toegang te ontzeggen tot bepaalde ruimten die voor andere cliënten wel toegankelijk zijn, ondanks dat hij daarmee niet instemt. In dat geval is sprake van onvrijwillige zorgverlening (beperking van de bewegingsvrijheid). Voorwaarde hiervoor is dat dit nodig is om ernstig nadeel te voorkomen. Als een cliënt bijvoorbeeld de toegang tot de keuken wordt ontzegd omdat daar spullen liggen die gevaarlijk voor hem kunnen zijn, en andere cliënten wel toegang tot de keuken hebben, is sprake van onvrijwillige zorgverlening als de cliënt zich daartegen verzet.

4.10 Preventie van verspreiding van infectieziekten

De coronacrisis leert dat maatregelen noodzakelijk kunnen zijn om te voorkomen dat een infectieziekte zich binnen een locatie verspreidt of zich vanuit een locatie verder verspreidt. Dergelijke maatregelen kunnen noodzakelijk zijn voor de veiligheid van cliënten en medewerkers.

4.11 Gebruik algemene ruimten en privéruimten

In de huisregels kunnen regels worden opgenomen over het gebruik van algemene ruimten en van privéruimten van de cliënt. Ten aanzien van privéruimten kan bijvoorbeeld geregeld worden dat aanpassingen van de ruimte waardoor de ruimte niet makkelijk in de oorspronkelijke staat kan worden teruggebracht als de cliënt er niet meer verblijft, alleen met toestemming van de zorgaanbieder kunnen worden aangebracht.

4.12 Kostbaarheden

Afhankelijk van de situatie kan in de huisregels worden bepaald dat cliënten geen waardevolle spullen in hun bezit mogen hebben tijdens hun verblijf in de locatie. Eventueel kan cliënten de mogelijkheid geboden worden waardevolle spullen in bewaring te geven.

4.13 Telefoon, computers en internet

Als een zorgorganisatie telefoon, computers of internet beschikbaar stelt voor cliënten, kunnen in de huisregels regels worden opgenomen voor het gebruik daarvan. Bijvoorbeeld kan worden bepaald dat deze niet mogen worden gebruikt om gewelddadige, racistische of aanstootgevende sites te bezoeken.

4.14 Alcohol

Voor de meeste cliëntengroepen zal een huisregel over gebruik of bezit van alcohol niet nodig zijn. Eventueel kan bepaald worden dat dronkenschap niet toegestaan is als te verwachten is dat daardoor overlast ontstaat voor andere cliënten.

4.15 Drugs

Het bezit van drugs is verboden op grond van de Opiumwet. In de bijlagen bij de Opiumwet staat welke stoffen precies verboden zijn. In de huisregels hoeft het bezit van deze stoffen dus niet verboden te worden, zo'n verbod geldt immers al. In de huisregels zou wel geregeld kunnen worden dat cliënten tijdens hun verblijf in de locatie niet onder invloed van drugs mogen zijn.

4.16 Gokken

Om verstoring van de onderlinge verhoudingen tussen cliënten te voorkomen, kan in de huisregels worden bepaald dat in de locatie geen kansspelen worden gespeeld en niet wordt gespeeld om geld, goederen of diensten.

4.17 Gevaarlijke voorwerpen

In de huisregels kan bepaald worden dat cliënten bepaalde voorwerpen niet in hun bezit mogen hebben. Dit kan bijvoorbeeld door te bepalen dat cliënten geen voorwerpen in hun bezit mogen hebben die een gevaar kunnen opleveren voor henzelf of voor anderen en vervolgens voorbeelden te geven van dergelijke voorwerpen.

Het kan wenselijk zijn om te controleren of bezoekers gevaarlijke voorwerpen of bijvoorbeeld drugs meebrengen voor een cliënt. Bezoekers kunnen niet op grond van de huisregels verplicht worden om aan zulk onderzoek mee te werken. Doen zij dit echter niet, dan kan hun de toegang geweigerd worden.

Als om deze reden een bezoeker geweigerd wordt, is dat overigens geen vorm van onvrijwillige zorg. In de toelichting bij de Regeling zorg en dwang wordt aangegeven dat van onvrijwillige zorg alleen sprake is als het recht op het ontvangen van bezoek om zorginhoudelijke redenen wordt beperkt. Daarvan is geen sprake als een bezoeker de toegang wordt geweigerd bijvoorbeeld omdat hij niet meewerkt aan een controle of omdat hij zich misdraagt.

4.18 Respecteren privacy mede-cliënten

In de huisregels kan bepaald worden dat het alleen toegestaan is om beeld- en geluidsopnamen te maken van mede-cliënten als zij daarvoor toestemming hebben gegeven. Dit geldt ook ten aanzien van het (online) publiceren van die opnamen.

4.19 Niet onderling handelen, ruilen of lenen

Om verstoring van de onderlinge verhoudingen tussen cliënten te voorkomen, kan in de huisregels worden bepaald dat cliënten elkaar geen dingen verkopen, elkaar geen dingen lenen en niets onderling ruilen. Zoals bij alle onderwerpen die in huisregels aan de orde kunnen komen, geldt ook hier dat dit onderwerp alleen geregeld hoeft te worden als dat, gelet op de cliënten voor wie de huisregels gelden, nodig is.

5

Niet in de huisregels

5.1 Algemeen

De Wzd biedt mogelijkheden om te controleren of cliënten gevaarlijke voorwerpen in hun bezit hebben en om te controleren of zij drugs of andere gedrag beïnvloedende middelen hebben gebruikt. Hieraan stelt de Wzd strikte voorwaarden. Toepassing van deze mogelijkheden kan niet op de huisregels worden gebaseerd. Deze mogelijkheden komen in de volgende paragrafen aan de orde.

5.2 Onderzoek aan kleding of lichaam

De Wzd biedt de mogelijkheid om de cliënt te onderzoeken aan kleding (fouilleren) of lichaam, ondanks dat hij daarmee niet instemt. Dit is een vorm van onvrijwillige zorg die in het zorgplan kan worden opgenomen en die eventueel buiten het zorgplan om kan worden toegepast op basis van een besluit van de zorgverantwoordelijke. Deze mogelijkheid bestaat in situaties waarin het zorgplan redelijkerwijs niet kon voorzien en in noodsituaties in de periode waarin nog geen zorgplan is opgesteld.

5.3 Onderzoek van de woon- of verblijfsruimte van de cliënt

De Wzd biedt de mogelijkheid om de woon- of verblijfsruimte van de cliënt te onderzoeken op de aanwezigheid van gevaarlijke voorwerpen en gedrag beïnvloedende middelen ondanks dat de cliënt hiermee niet instemt. Dit is een vorm van onvrijwillige zorg die in het zorgplan kan worden opgenomen of die buiten het zorgplan om kan worden toegepast op basis van een besluit van de zorgverantwoordelijke. Deze mogelijkheid bestaat in situaties waarin het zorgplan redelijkerwijs niet kon voorzien en in noodsituaties in de periode waarin nog geen zorgplan is opgesteld. Als hiertoe besloten wordt, verdient het aanbeveling het onderzoek te doen in aanwezigheid van een collega en van de cliënt.

5.4 Onderzoek van de post

Gevaarlijke voorwerpen kunnen per post aan cliënten worden toegestuurd. De Wzd biedt een mogelijkheid om zo nodig post te onderzoeken. De zorgverantwoordelijke kan beslissen dat post onderzocht wordt als hij 'een gegronde vermoeden' heeft dat in de post voorwerpen zitten die de cliënt niet in zijn bezit mag hebben en die een aanzienlijk risico op ernstig nadeel veroorzaken (artikel 15, lid 5 Wzd). Anders dan de andere in dit hoofdstuk genoemde maatregelen, is het onderzoeken van post tegen de wil van de cliënt geen vorm van onvrijwillige zorg, maar een maatregel die toegepast kan worden op basis van de Wzd.

Als besloten wordt om de post te doorzoeken, verdient het aanbeveling dit te doen in aanwezigheid van een collega en van de cliënt.

5.5 In bewaring nemen van gevaarlijke voorwerpen

Als gevaarlijke voorwerpen zijn aangetroffen, kunnen deze in beslag worden genomen. Aan de cliënt wordt dan een beschrijving verstrekt van de betreffende voorwerpen. De voorwerpen worden vervolgens voor de cliënt bewaard, tenzij dit in strijd is met de wet. Bij vertrek kan de cliënt de inbeslaggenomen voorwerpen meenemen.

5.6 Controle op gebruik van drugs

De Wzd biedt de mogelijkheid om cliënten te controleren of cliënten drugs hebben gebruikt, ondanks dat zij zich daartegen verzetten. Dit is een vorm van onvrijwillige zorg, te weten: 'controleren op de aanwezigheid van gedrag beïnvloedende middelen'. In dit kader kunnen bijvoorbeeld urinetests en ademtests worden afgenomen ondanks dat de cliënt zich daartegen verzet.

Deze uitgave mag zonder toestemming van ActiZ en VGN voor niet-commercieel gebruik worden gedownload en verveelvoudigd. Voorts alle rechten voorbehouden.

Deze uitgave is met grote zorgvuldigheid en met gebruikmaking van de meest actuele gegevens tot stand gekomen. Het is evenwel niet uitgesloten dat de informatie in deze uitgave onjuistheden en/of onvolkomenheden bevat. ActiZ en VGN aanvaarden geen aansprakelijkheid voor directe of indirecte schade ontstaan door eventuele onjuistheden en/of onvolkomenheden. Aan de inhoud van deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.